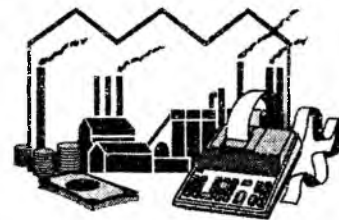

ФІНАНСИ ГАЛУЗІ ТА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.663

Соляник Л.Г.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТА ДЖЕРЕЛАМИ ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

Розкрито послідовність та зміст процесу управління; принципи побудови та складові елементи організаційно - економічного механізму управління оборотними засобами на промисловому підприємстві

Sequence and content of management process, principles of building and structural elements of organizational-economic mechanism of current assets management on the industrial enterprise are discovered.

Процес управління оборотними активами є найбільш складною функцією фінансового менеджменту в зв'язку з високою динамічністю зміни умов, в яких функціонує підприємство, необхідністю оперативного прийняття рішень, які суттєво впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

З метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів підприємства, які спрямовуються на формування оборотних активів необхідно створити на підприємстві дієвий організаційно-економічний механізм. Разом з тим аналіз практики управління оборотними активами на підприємстві свідчить про те, що питання відносно їх формування, фінансування та використання вирішуються як локальні, не взаємопов'язані завдання. При цьому функціональні відділи, працівники яких приймають рішення щодо цих питань не завжди координують свої дії. Це не сприяє створенню цілеспрямованої системи управління оборотними активами та джерелами їх фінансування і негативно відбивається на рівні використання фінансових ресурсів. Аналіз літературних джерел [1-7] також свідчить про відсутність комплексного підходу при управлінні оборотними активами та джерелами їх фінансування.

Тому, метою даної публікації є викладення наукових розробок автора щодо створення організаційно-економічного механізму управління оборотними активами та джерелами їх фінансування.

У ході досліджень обґрунтовано послідовність та зміст етапів процесу управління оборотними активами та оборотним капіталом, що проілюстровано на структурно-логічній схемі (рис.1). Основні етапи процесу управління містять оптимізаційні блоки, які базуються на методичних підходах, що передбачають постановку та вирішення наукових завдань з визначення оптимальних параметрів кредитного менеджменту, управління товарно – матеріальними запасами та джерелами фінансування оборотних активів на промисловому підприємстві. Як витікає з даної схеми, на першому етапі процесу управління оборотними активами та джерелами їх фінансування шляхом співставлення цільових параметрів оборотних активів і капіталу з фактично досягнутими здійснюється фінансова діагностика ефективності використання оборотних засобів. В процесі аналізу поряд з відомими чинниками впливу на ефективність використання оборотних засобів аналізуються і такі фактори, як співвідношення між необоротними та оборотними

активами, продуктивність праці та озброєність працівників активами підприємства. На основі результатів фінансової діагностики визначаються стратегічні цілі управління оборотними активами і оборотним капіталом, які повинні відповідати стратегії розвитку активів і цільовій фінансовій політиці підприємства. Вибір базової концепції управління оборотними активами і оборотним капіталом здійснюється у відповідності до визначених стратегічних цілей.

З метою забезпечення ефективного функціонування системи управління оборотними активами та джерелами їх фінансування удосконалено організаційно-економічний механізм управління оборотними засобами, який включає наступні елементи: нормативно-правове регулювання процесів взаємодії підприємства і держави з формування та використання оборотних активів (через систему оподаткування), регулювання взаємодії підприємства і ринкового середовища з функціонування оборотних активів (створення системи товаропостачання та системи збуту, використання можливостей фінансового ринку); регулювання процесів формування та використання оборотних активів у межах компетенції підприємства як суб'єкту господарювання (формування статуту підприємства, забезпечення його платоспроможності, використання науково обґрунтованих норм і нормативів, методів і способів управління). В результаті взаємодії всіх елементів та підсистем організаційно – економічного механізму відбувається формування оптимізаційних моделей управління та параметрів функціонування оборотних активів і джерел їх фінансування. На основі оцінки результатів виконання оптимізаційних задач приймаються рішення щодо подальшої оптимізації процесів управління оборотними активами.

Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування має ґрунтуватися на принципах науковості, об'єктивності, ефективності, комплексності, інтеграції, випередження, економічності. Цей механізм передбачає виконання його елементами таких функцій, як прогнозування та планування (за елементами оборотних активів), організації, координації, регулювання та контролю, обліку і аналізу стану та ефективності використання оборотних засобів (рис. 2). Забезпечення процесу ефективного управління оборотними активами та джерелами їх фінансування повинне базуватися на підсистемі нормативно-правового забезпечення, підсистемі формування інформаційної бази (внутрішні та зовнішні чинники, звітні дані), підсистемі моделювання та формування фінансової звітності. Інформаційна база повинна охоплювати в першу чергу дані про зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на використання оборотних активів та вибір джерел їх фінансування, а саме, містити дані про стан розвитку країни та галузі (макроекономічні показники), стан державного регулювання економікою, ступінь розвитку фінансового ринку, конкурентне середовище. До внутрішніх чинників слід віднести параметри виробництва та збуту, якість менеджменту.

Ефективність системи управління оборотними активами та джерелами їх фінансування в значній мірі залежить від її інформаційного забезпечення, що є основою її функціонування. Тому розробку системи інформаційного забезпечення слід розглядати в контексті загальної системи управління оборотними активами підприємства. А вирішення оптимізаційних завдань з управління оборотними активами стає можливим тільки за умови створення раціонального організаційно-інформаційного забезпечення процесу управління оборотними активами.

Вітчизняна практика управління промисловим підприємством передбачає, що управління оборотними активами здійснює планово-фінансовий відділ, який відповідає за стан та ефективність використання фінансових активів та джерел їх фінансування.

Рис.1. Структурно-логічна схема процесу управління оборотними засобами

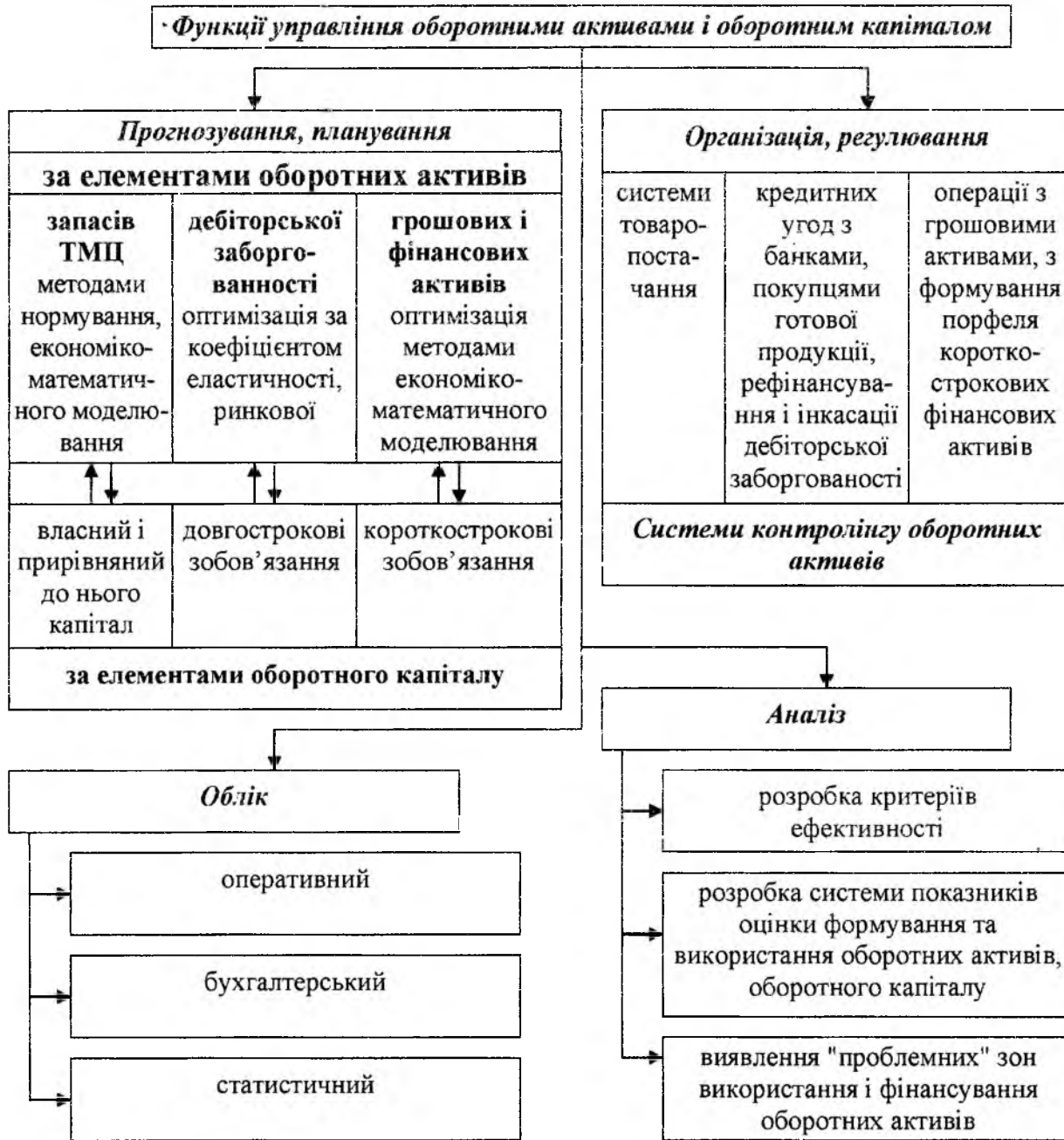

Рис. 2. Функції управління оборотними активами і оборотним капіталом

Як свідчать літературні джерела, у зарубіжній практиці функції управління оборотними активами та джерелами їх фінансування виконує департамент управління фінансовими ресурсами [3], до функцій якого входить управління дебіторською заборгованістю, управління готівкою, взаємовідносини з банком, розрахунок необхідних обсягів оборотних активів і контроль за їх формуванням та використанням, управління кредиторською заборгованістю. При цьому ці функції покладаються на відділ управління кредитами та відділ управління запасами [3], які функціонують в межах указанного департаменту.

З метою адаптації діючої організаційної системи управління промисловим підприємством до умов ефективного використання оборотних активів та оптимізації

джерел їх фінансування визначено функції, які повинні виконувати функціональні відділи апарату управління для досягнення вказаних цілей; розроблено систему інформаційних потоків, які забезпечують цей процес. Зміст інформаційних потоків встановлено на базі аналізу вхідних та вихідних параметрів оптимізаційних задач з управління товарно - матеріальними запасами, дебіторською заборгованістю та джерелами фінансування оборотних активів.

З метою удосконалення переліку та змісту функціональних обов'язків робітників економічних служб підприємства, що приймають участь у забезпеченні ефективного формування (фінансування) та використання оборотних активів, систематизуємо параметри процесу управління, які можна поділити за ознакою "зміст завдання, що вирішується" (управління запасами, управління дебіторською заборгованістю, управління готівкою, управління джерелами фінансування) та за ознакою "участь в управлінні активами" (вхідні, проміжні та результуючі, або вихідні параметри). Наша мета - ефективно розподілити процес створення інформаційної бази управління, вирішення завдань та аналізу їх результатів між функціональними службами промислового підприємства без підвищення адміністративних витрат.

Враховуючи зарубіжний досвід та необхідність вирішення у процесі управління оборотними активами та джерелами їх фінансування задач, сформуємо зміст завдань кожного з підрозділів сучасного підприємства, які мають приймати участь у формуванні оборотних активів та забезпечувати їх ефективне фінансування. З метою конкретизації функцій, забезпечення контролю за ефективністю їх виконання визначимо, який відділ (або група того чи іншого відділу) та з якою метою виконують окремі завдання та які показники є вихідними в результаті виконання тієї чи іншої функції. При цьому визначимо, що усі функції поділяються на три групи: 1) функції, що формують вхідні параметри інформаційних завдань; 2) функції, що встановлюють рівень вихідних параметрів оптимізаційних моделей в процесі вирішення оптимізаційних завдань; 3) функції, що дозволяють проаналізувати отримані рішення та оцінити ефективність їх реалізації або актуалізації. Взаємозв'язок між функціональними службами промислового підприємства при управлінні оборотними активами та джерелами їх фінансування поданий на рис. 3.

Інформаційні потоки в системі управління оборотними активами та джерелами їх фінансування, зображені на рис. 3, мають наступний зміст:

1 – нормативно-регулюючі показники згідно з державними правовими актами; 2 – види фондових інструментів, ціни попиту та пропозиції, індекси динаміки цін за фондовими інструментами; вартість використання джерел фінансових ресурсів, сума фінансових ресурсів, яка залучається з відповідного джерела на відповідний термін; тарифи фінансового посередника, пов'язані з додатковими витратами на оформлення кредиту з відповідного джерела; база обчислення тарифу фінансовим посередником, пов'язані з додатковими витратами на оформлення кредиту з відповідного джерела; булева змінна, яка свідчить про наявність відповідних витрат при залученні фінансових ресурсів з певного джерела, кредитний рейтинг підприємства для кредитора, на який збільшується бажана сума кредиту для забезпечення повного повернення боргу в разі виникнення неплатежів; тарифи на резервування коштів, оформлення документів, страхування кредитної угоди, дострокове погашення та послуги реєстратора; ймовірність дострокового погашення кредиту; кількість днів до терміну погашення кредиту, річна процентна ставка за банківським кредитом, фінансова звітність підприємств; 3 – кон'юнктура ринку (національного, регіонального, світового), діапазон і індекси динаміки цін на ринку певних товарів (готової продукції), конкурентоспроможність продукції; 4 – види сировини і матеріалів на біржовому та позабіржовому товарному ринку, котировка цін попиту і пропозиції, індекси динаміки цін на матеріали, сировину, інструменти, види і способи транспортування;

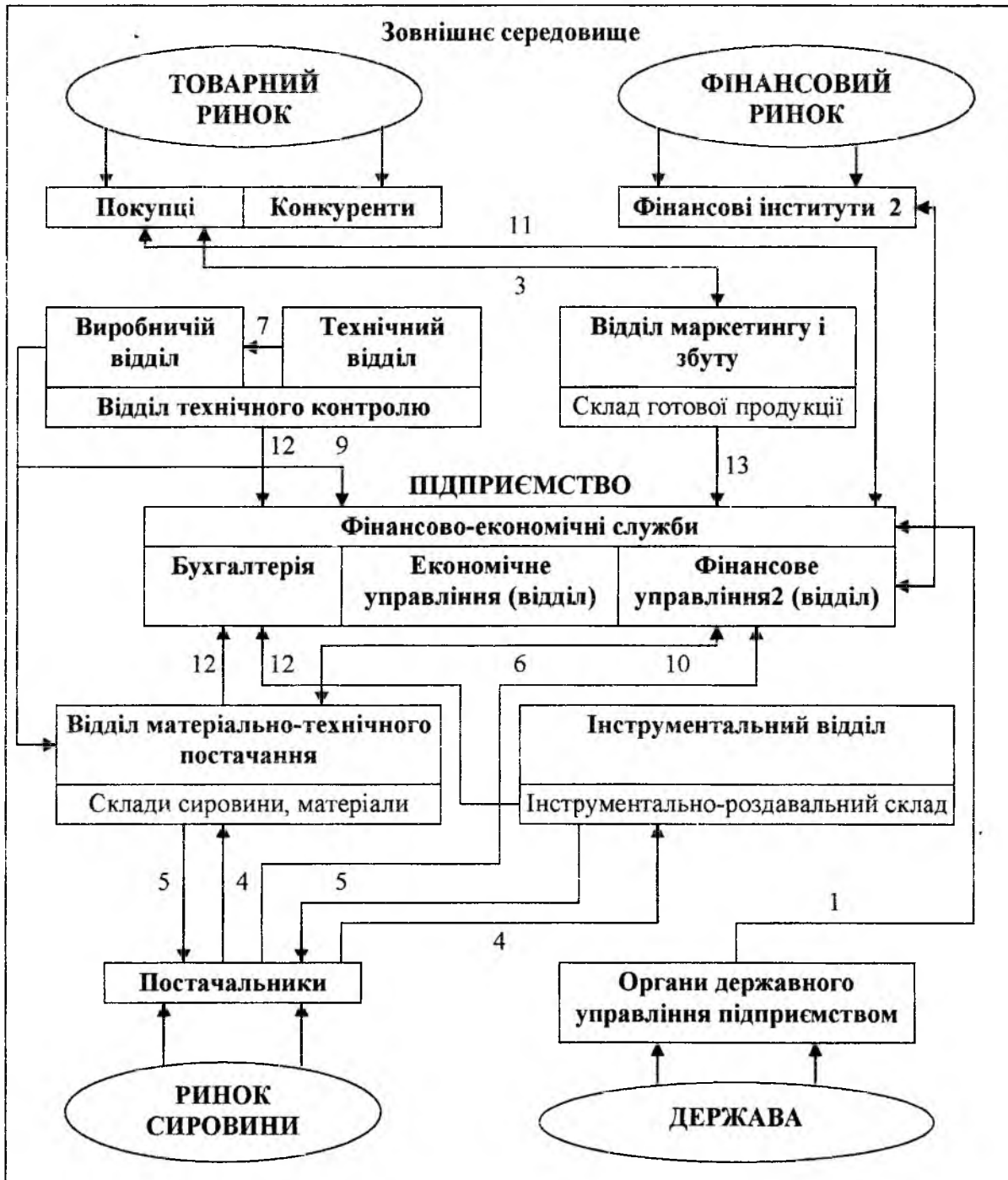

Рис. 3. Схема інформаційних потоків в системі управління оборотними активами і джерелами їх фінансування

Зміст і показники інформаційних потоків, що сформовані із внутрішніх джерел, визначено індексами 5–14 і містять наступне: 5 – формування портфеля замовлень, розміщення замовлень на сировину, матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети відповідно до визначених оптимізаційних параметрів виробничих і товарних запасів; 6 – оптимальній обсяг партії замовлення матеріальних ресурсів; норми запасів матеріалів; витрати на поставку партії запасів; витрати на зберігання партії запасів; оптимальний

період поповнення запасів; мінімальна вірогідність появи дефіциту матеріальних ресурсів, додатковий (страховий) запас, математичне очікування часу виконання замовлення, рівень запасів, при якому необхідно здійснити замовлення наступної партії; 7 – технологічна інформація, нормативи (цільові показники) питомих витрат сировини і матеріалів на виробництво продукції; 8 – план виробництва продукції; план завантаження потужності, графік виробництва; 9 – норми запасів незавершеного виробництва та витрат майбутніх періодів; 10 – обсяги кредиторської заборгованості за поставлені на підприємство сировину, матеріали, послуги; 11 – обсяги дебіторської заборгованості за готовою продукцією, що реалізована покупцям; 12 – рух первинних документів відповідно з обліку сировини, матеріалів, МШП, готової продукції, незавершеного виробництва; 13 – сума (ціна) контракту; залежність обсягів реалізації від терміну відстрочки платежу, коефіцієнт еластичності; 14 – пільгова ціна контракту, термін сплати; оптимальний відсоток знижки; період дії знижки (пільговий термін платежу), раціональні терміни комерційного і кредиту та пільгового періоду.

Реалізація наведених підходів до організації управління оборотними активами та джерелами їх формування на підприємстві дозволяє підвищити ефективність процесу управління і, як наслідок, підвищити рівень ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Подальший розвиток досліджень має бути спрямований на розробку економічних важелів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, а саме, на створення системи стимулювання цього результату.

Література

1. Бланк И.А. Управление активами. — К.: «Ника-Центр», 2000. - 720 с.
2. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. // Фінанси України. –2003.-№12. –С.24 - 36.
3. Брігхем С. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – Київ: Молодь, 1997. – 1000с.
4. Нікбахт Е., Грошеллі А. Фінанси/ Пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Вік, Глобус, 1992. – 383с.
5. Суторміна В.М. та ін. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч. посібник/ В.М. Суторміна, В.М. Федосов, Н.С. Рязанова; за ред. В.М. Федосова. -К.: Либідь, 1993.-247 с.
6. Финансовый менеджмент / Под ред. Е. Стояновой. -М.:Перспектива, 1993.-268 с.
7. Холт Роберт Н. Основы финансового менеджмента. -Пер. с англ. - М.: "Дело", 1993 - 128 с.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Ковальчуком К.Ф. 19.10.05*

*Надійшла до редакції
06.10.05*